

ДО ПИТАННЯ ТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ПАВІЛЬЙОНІВ НА ВСЕСВІТНІХ ВИСТАВКАХ

© Климко З. В., 2018

Висвітлено результати навчального і пошукового проектування архітектури українських національних театральних павільйонів для всесвітньої виставки Празьке квадрієнале 2019 р. і надалі.

Ключові слова: виставкові павільйони, монументальні сценографічні твори, театральна архітектура.

Постановка проблеми

Потреба детально висвітлити ідеї творення архітектури українських національних театральних павільйонів на всесвітніх виставках зумовлена тим, що із 1991 р., коли Україна стала незалежною, досягнення архітектури і сценографії національного українського театру тільки один раз представлені на театральному виставковому форумі світу, хоча і головному – Празькому квадрієнале 2015 р. Таких театральних форумів немало, наприклад, в Авіньйоні (Франція), в Единбурзі (Шотландія), Тайбеї (Тайвань). На Празькому квадрієнале 2015 продемонстровано спільну виставку творчих робіт всесвітньо відомого сценографа Є. Лисика та проектів і реалізацій театральновидовищних просторів, приміщень, будівель тощо, які розробили студенти, докторанти, викладачі кафедри дизайну архітектурного середовища Львівської політехніки під керівництвом професора В. Проскурякова. Організатори надали виставці статус національної у розділі “Освіта”. На це рішення вплинула також синтетична експозиція, яку створили студенти і викладачі кафедри, що водночас була експозиційним простором з різними функціями і “живим театром”. Експозиція стала дуже популярною і серед відвідувачів квадрієнале, і серед діячів театру. Це сприяло також тому, що кафедру дизайну архітектурного середовища як представника України запросили і на подальші заходи Празьких квадрієнале, зокрема в 2019 р. А це потребує, щоб для таких заходів обов’язково розроблялася архітектура українських національних виставкових павільйонів, призначених для презентації театральної техніки, технології, сценографії та архітектури, мистецько-естетичне і просторово-дійове вирішення яких мало би водночас спільні зі світом і ексклюзивні національні риси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наприкінці ХХ ст., на початку ХХІ ст. стосовно архітектури театральновидовищних будівель і споруд здійснено достатньо розвідок і опубліковано праць – професора В. Проскурякова та його учнів Б. Гоя, Р. Кубая, І. Гуменник, К. Янчук, Д. Яреми [1–3]. Потрібно також відзначити праці та публікації професора В. Проскурякова, З. Климко, К. Янчук щодо феномену сценографії як складової театральної архітектури [4–6], а також розвідки і публікації професора В. Проскурякова про будівлі для накопичення, реставрації, проведення лекцій, зберігання і демонстрації монументальних сценографічних творів [7]. Проте публікації щодо творення архітектури українських національних театральних павільйонів фактично відсутні, за винятком праці З. Климко, що висвітлює побудову простору, дійову організацію, естетичне оформлення експозиції у вигляді театру проєкцій сценографічних рішень Є. Лисика на Празькому квадрієнале 2015 [8] та буклета самого Квадрієнале 2015, в якому проанонсовано усі аспекти української національної експозиції в розділі “Освіта” [9].

А цього зовсім недостатньо для творення виставкових споруд нового архітектурного типу, в яких водночас реалізовано театральні-видовищні й культурно-просвітницькі функції, концептуальним фундаментом яких є українська культура.

Формулювання мети статті

Метою статті є висвітлення результатів навчальних і пошукових проектів творення архітектури українських національних театральних павільйонів на всесвітніх виставках, зокрема Празькому квадрієнале 2019 р., які розробили студенти й викладачі кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури Львівської політехніки.

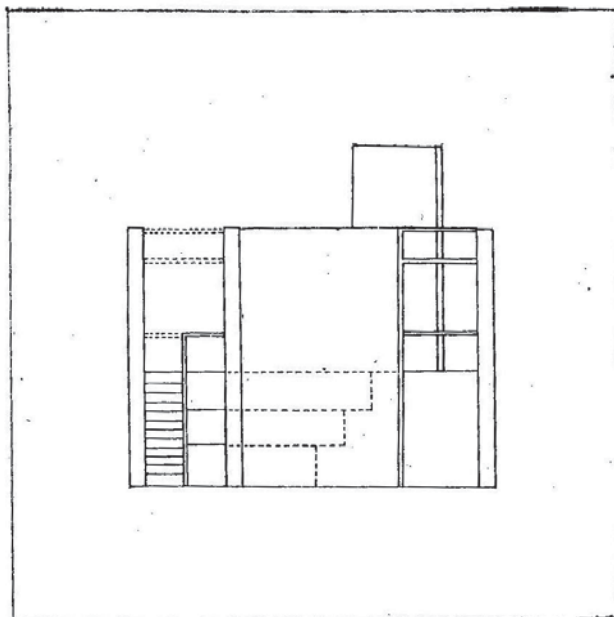
Виклад основного матеріалу

Для показу робіт сценографа Є. Лисика і студентів, аспірантів, викладачів кафедри дизайну архітектурного середовища Львівської політехніки на Празькому квадрієнале 2015 колектив авторів під керівництвом професора В. І. Проскурякова створив простір нового типу експозиції, що міг бути театром, сценою, лекторієм, навчально-проектною, архітектурно-театральною майстернею, стаціонарною експозицією. Але стверджувати, що це був архітектурний павільйон в повному сенсі терміна, не можна. Після пожежі у виставковій споруді Празьких квадрієнале у парку Фучіка будинком для експозицій на деякий час стали міні-секції у будинку Ф. Кафки, в центрі Праги. Тому рішення національних виставок були інтер'єрними, зі скромними параметрами. Наприклад, секція для української виставки була в просторі розміром 4,60×3,60 м в плані, заввишки 3,37 м. Після ремонту домом для національних театральних виставок у Празі знову стала виставкова будівля в парку Фучіка. А отже, актуалізувалось творення архітектури виставкових павільйонів, зокрема українського національного. Тематика такої архітектури знайшла місце в практичних заняттях до курсу лекцій «Футуристичний дизайн» кафедри дизайну архітектурного середовища Львівської архітектурної школи. Ця тематика зацікавила групу студентів IV і V курсів, до якої входили: О. Секереш, В. Лілік, В. Савіна, В. Мадяр, М. Коровайник та інші. Пошук архітектури майбутніх павільйонів студенти та їхні керівники професор В. Проскуряков і асистент З. Климко почали з аналізу архітектурних рішень виставкових павільйонів на подібних виставках, і саме тих, в яких виставлялися експонати, які представляли українські художники сцени і театральні архітектори, експонати, що презентували українську театральну культуру. Найкращим об'єктом визнано павільйон СРСР для Празького квадрієнале 1983 р., спроектований так, що міг водночас бути традиційно мистецькою експозицією, а також мав інтерактивні простори, в яких могли показувати фрагменти театральної дії, театральні костюми тощо (рис. 1). Однак складність монтажу конструкцій цього театального павільйону (за словами одного із учасників виставки, її монтували два тижні з ранку до вечора, тоді як учасникам з інших країн вдалося запропонувати конструкції, монтаж яких зайняв декілька годин) врешті-решт спонукала колектив ДАС до пошуку свого оригінального рішення. І не тільки конструктивного. Наприклад, ескіз-проект студента О. Секереша передбачав творення українського павільйону як каркасної просторової конструкції, обтягнутої по периметру сітчастою оболонкою, з амфітеатром у центрі. Ззовні з різних ракурсів об'єм павільйону своїми контурами нагадував українську хату, українську церкву, палац українських аристократів, які в різні історичні часи ставали колісками національного театру. Студентка В. Лілік розробила два проекти-концепції виставкових павільйонів із інтерактивним середовищем. Перша ідея проросла із побудови споруд купальського „театру” – споруд, які визнають предтечами українських театрів. Ці споруди використовувалися для організації вистав купальської драми, і конструктивно, просторово, функціонально нагадували і давньослов'янські ігрища, і давньогрецький театр. Під час виконання купальської драми місця на амфітеатрі займали старі, немінні та діти. Усі інші були учасниками дії [1]. Як і в прадавньому театрі, В. Лілік створила в плані квадрата 5×5 м площі, яку відводять організатори для кожного павільйону, амфітеатр – пандус і напівкільцеву ар'єр-сцену, відгороджену від амфітеатру й арени напівпрозорими кулісами. Кулісами, які можуть ставати як екранами для світлотіньових проекцій, вистав слайдів зі сценографічних творів, так і горизонтотом –

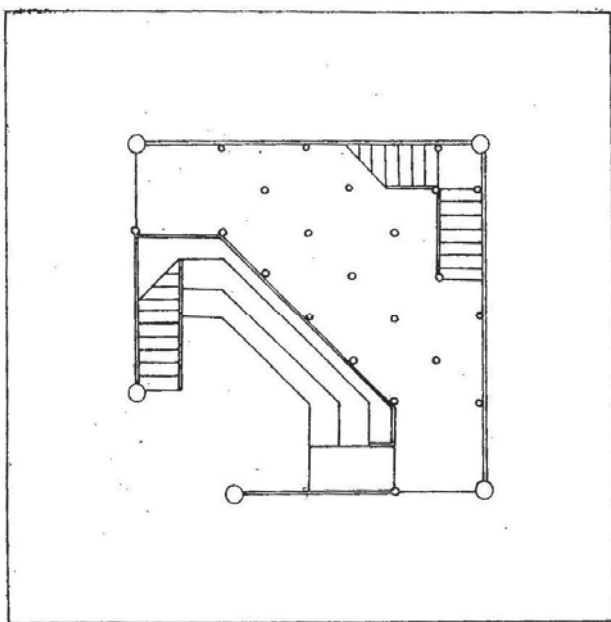
задником для заходів, що відбуваються у центрі амфітеатру – пандуса (рис. 2). Другою пропозицією є ескіз-проект простору, що нагадує талерійну сцену, вмонтовану в куб, трикутні куліси якої можуть використовуватись як куліси для спонтанних вистав і як панелі для експозиції театральних творів, ескізів сценографій, макетів, слайдів, костюмів. Ескіз-проект павільйону В. Савіної – комбінація двох об'ємів, більшого – з металевого каркаса, що створює ілюзію перспективи, і меншого – скляного напівпрозорого, всередині якого розміщені предмети, що утворювали сценографію у різних виставах. Металевий каркас призначений також для монтажу різноманітних творів сценографічного мистецтва, а скляний куб надає будь-якому шанувальникові сцени можливості створити сценографічну установку з будь-якої відомої вистави або установку на свій розсуд (рис. 3). Можна стверджувати, що і в проектах інших студентів були знахідки, з яких, можливо, проросте архітектура українських театральних виставкових павільйонів майбутнього.

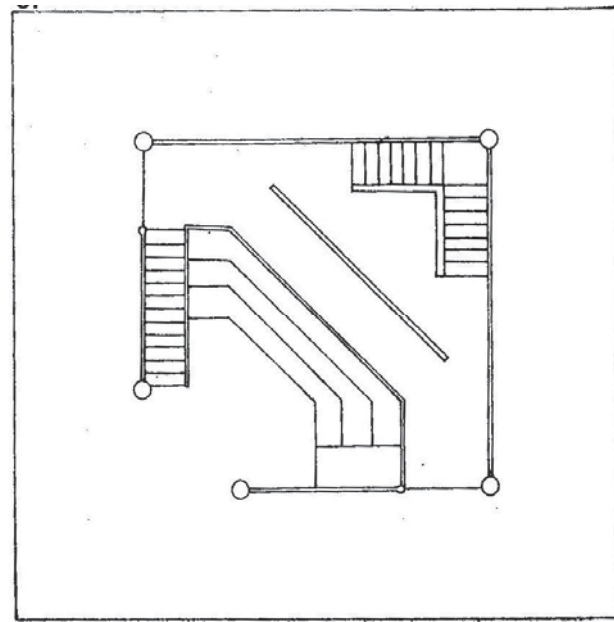
a

б

в

г

Рис. 1. Ескіз-проект радянського театального павільйону для Празького квалдріанале 1983, в просторах якого експонувалися і праці українських студентів і архітекторів:

а – загальний вигляд; б, в, г – ескізи креслень

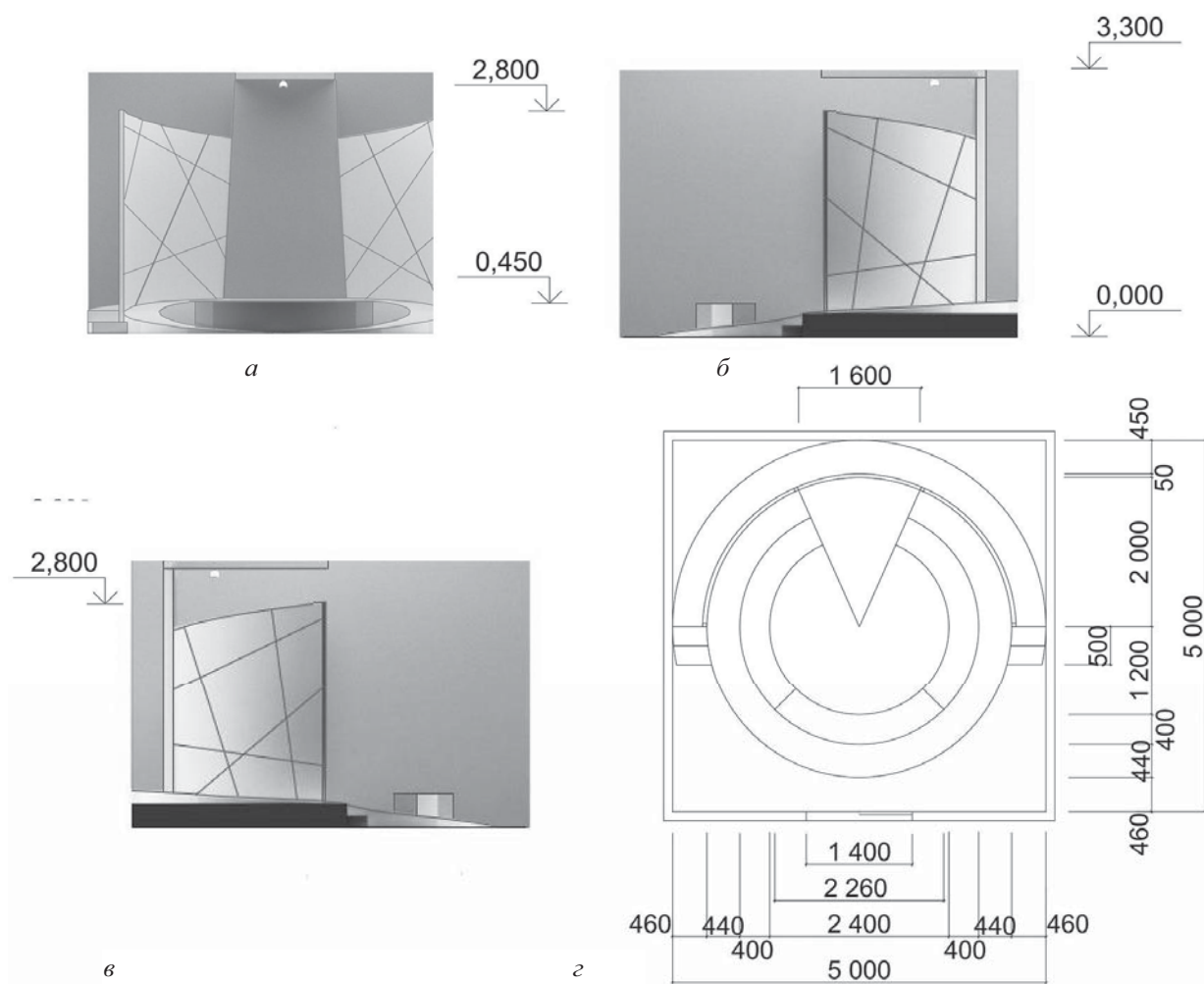

Рис. 2. Ескіз-проект архітектури українських національних театральних павільйонів (ст. В. Лілік):
а – головний фасад павільйону; б – боковий фасад; в – боковий фасад; г – план

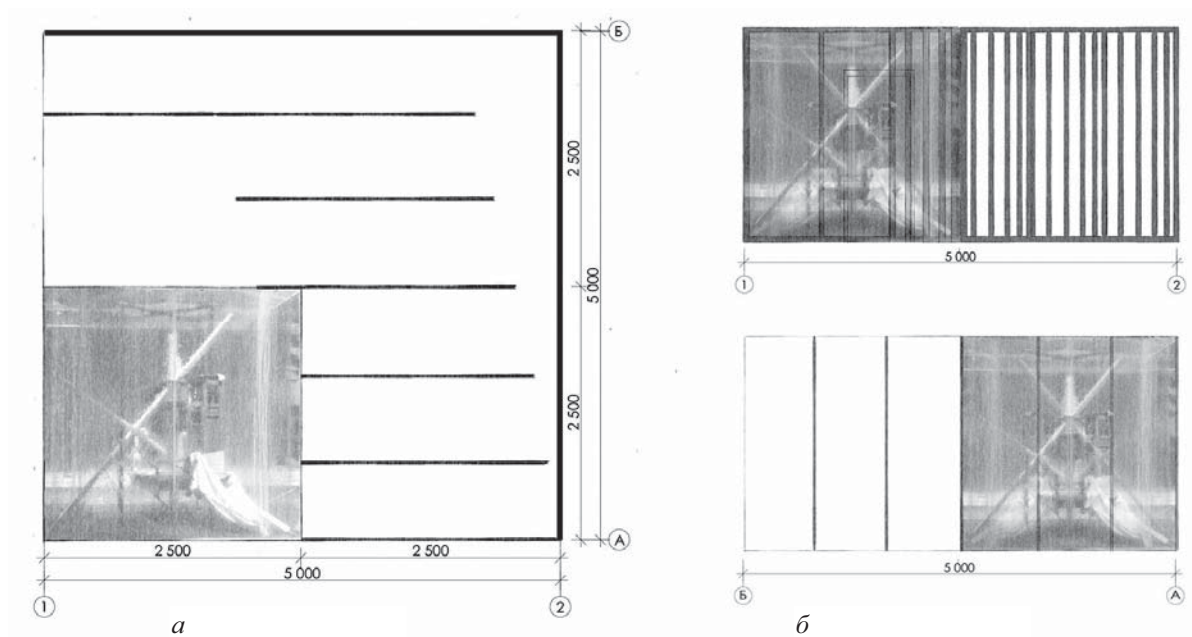

Рис. 3. Ескіз-проект архітектури українського національного театального павільйону, який розробила В. Савіна: а – план павільйону; б – фасади

Висновки

- Аналіз результатів проектування архітектури українських національних театральних павільйонів на всесвітніх виставках, яке здійснювали студенти і випускники кафедри дизайну архітектурного середовища Львівської політехніки, доводить, що всі проекти мають унікальні просторово-дійові й архітектурно-естетичні рішення, які можуть сформувати фундамент реальних прикладних рішень вже у недалекому майбутньому.
- Результати такого проектування довели, що воно є і залишиться актуальним на кафедрі й у майбутньому та сприятиме еволюції не тільки театрално-освітнього, але й театрално-професійного мислення.

1. Проскуряков В. І. Принципи розвитку архітектурної типології українського театру. В 2-х томах: дис. д-ра архітектури: 18.00.02. – К., 2002; Т. 1. – 485 с.: Т. 2. – 261 с. 2. Проскуряков В., Кубай Р. У руслі відродження традицій і модерних концепцій (українських християнських концертно-видовищних заходів у Львові наприкінці ХХ ст.) // Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка». – Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 1998. – № 358: Архітектура. – С. 245–252. 3. Проскуряков В., Гой Б. Подібності та відмінності формування архітектури і мереж українських та єврейських театрално-видовищних будівель на теренах України в ХІХ–ХХ століттях. Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. зб. – К.: КНУБА, 2005. – № 22. – С. 280–292. 4. Проскуряков В. І. Генеза національної сценографії і її вплив на формування сучасної української архітектури театру / В. І. Проскуряков // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка; Праці Комісії архітектури та містобудування. – Львів: Вид-во Дослідно-вид. центру НТШ у Львові, 2005. – Том ССXLIX. – С. 386–405. 5. Климко З. В. Висвітлення актуальності дослідження феномену сценографії як складової театралної архітектури (на прикладі архітектурно-сценографічної творчості Є. М. Лисика) [текст] / З. В. Климко // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. зб. / відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2014. – Вип. 36. – С. 63–74. 6. Ianchuk K. Conceptual educational projectings as a method of research and development know architecture and art masters [текст] / Kateryna Ianchuk, Zoriana Klymko // Housing Environment: composition in urban planning. – № 14/2015. – P. 136–147. 7. Proskuryakov V. The development of a new type of building with theatrical and culturally – educational factions [текст] / V. Proskuryakov // Architectural studies. – Vol. 1, n. 1. – 2015. – P. 41–48. 8. Климко З. В. “Театр” сценографічних рішень Є. М. Лисика на Празькому квадрієнале 2015: побудова простору, дійова організація і їх оформлення [текст] / З. В. Климко // Архітектурний вісник КНУБА: наук.-вироб. зб. / відпов. ред. П. М. Куліков. – К.: КНУБА, 2015. – С. 57–67. 9. Pražské Quadriennale scenografie a divadelního prostoru 2015. Sdílený Prostor Hudba Počasi Politika. Iustitut umeni – Divadelni ustav, 2015. Ukrajina. – 282. – S. 281.

Z. V. Klymko

Lviv Polytechnic National University
Department of architectural environment design

ON THE ISSUE OF CREATING THE ARCHITECTURE OF UKRAINIAN NATIONAL THEATRICAL PAVILIONS AT WORLD EXHIBITIONS

© Klymko Z. V., 2018

The article highlights the results of educational and search designing of the architecture of the Ukrainian national theatrical pavilions for the world exhibition of the Prague Quadriennale in 2019 and subsequent years.

The need to specifically highlight the idea of creating the architecture of Ukrainian national theatrical pavilions at world exhibitions is due to the fact that since 1991, the time of Ukraine's

independence, the achievements of architecture and scenography of the national Ukrainian theater were once presented at the theatrical exhibition forum of the World, although the main one – the Prague Quadrenal 2015. There are many such theater forums, for example in Avignon – France, Edinburgh – Scotland, Taipei – Taiwan. Presenting at the Prague Quadrenal of 2015, a joint exhibition of creative works by world-renowned stage designer E. Lisik, and projects and realization of theatrical-spectacular spaces, premises, buildings, and others. designed by students, doctoral students, faculty members of the Department of Design of Architectural Environment of Lviv Polytechnic National University under the direction of Professor V. Proskuryakov, the exhibition received from the organizers the status of a national in the section “Education”. The decision was also influenced by the synthetic exposition created by the students and faculty of the department, which at the same time was an exposition space with various functions and a “live theater”. The exposition, which was very popular among visitors to the quadrenal, and the theater figures. This was also facilitated by the fact that the DAS chair, as a representative of Ukraine, was also invited to follow the Prague Quadrenal, and in particular in 2019. And this requires that for such measures the architecture of the Ukrainian national exhibition pavilions intended for the presentation of theatrical technique, technology, scenography and architecture, artistic and aesthetic and spatially-effective solution of which could at the same time be shared with the World and exclusive national traits. On the issue of creating the architecture of Ukrainian national theatrical pavilions at world exhibitions.

Key words: exhibition pavilions, monumental scenographic works, theatrical architecture.